ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1862 — ԹԻՒ 687

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

Նուրոպայի քաղաքագէտ անձինքը մեծ նշանակութիւն կուտան Նաբոլէոն կայսեր դովաբանութեանը՝ զոր ըրաւ օգոստափառ Սուլթանին հաստատամիտ և արիական ընթացքին համար 'ի մասին նոր բարեկարգութեանց որ 'ի գործ դրուեցան Թուրքաստանի մէջ՝ Ղ. Վ. եհափառութեան գահակալութենէ'ի վերս։

Գաղղիացւոց կայսրը այս գովաբանութիւնը ըրաւ Թուրքաստանի նոր դեսպանին վսեմափայլ Մէհէմմէտ-Ֆէմիլ փաշային պաշտօնական կերպիւ ընդունելութեան ժամանակը։ Այս բարեպատեհ առթիւ Նաբոլէոն Երրորդ հետևեալ կերպիւ պատասխանեց Նորին Վ. սեմութեան ըրած համառօտ ատենախօսութեանը։

"Շնորհակալեմ ձեզ վասն զգացմանցը՝ զոր կը յայտնէք ինձ յանուն վեհափառ Սուլթանին, որուն կրնաք ծանուցանել թէ իւր գահակալութենէ անտի հաստատամիտ սրտի ուշադրութիւն մատուցի իւր հաւատարիմ և արիական ընթացիցը և բոլորով սրտիւ ուրախացայ նոր բարեկարգութեանց վրայ՝ զորս 'ի գործ դրաւ։ Շատ ուրախ եմ նմանապէս որ իրեն երեսփոխան ընտրեց այնպիսի անձ մի, որ Գաղղիոյ համար իւր ունեցած համակրութեանցը արդէն երաշխաւորութիւններ տուած էր ինձ և որ խիստ բարի յիշատակութիւններ ձգած էր աստ իւր անձին վերայ։ Կրնաք ուրեմն, մեծարգոյ դեսպան, վստահ ըլլալ ձեզի համար ունեցած իմ բարեսէր զգացմանցս վերայ։

Մօսիւ Տրուէն տը Լ'ուի երևելի անձին արտաքին գործոց պաշտօնեայ ըլլալը մեծ ուրախութիւն պատճառեց Գաղղիոյ կղերականաց և կղերական կուսակցութեան, այնինչ ազատասէրները ոչ սակաւ տրտմեցան, մտածելով թէ այս փոփոխութիւնը շատ պիտի ուշացնէ հռոմէական խնդրոյն լուծումը և արգելք պիտի ըլլայ իտալական այն քաղաքականութեանը՝ որուն անօրէնութեանը համեմատ Հռոմը պէտք է որ անպատճառ Իտալիոյ թագաւորանիստ մայրաքաղաքն ըլլայ։

Թէպէտև Գաղղիոյ կառավարութիւնը ամէն կերպիւ կը ջանայէ թէ իւր քաղաքական ընթացքը 'ի մասին հռոմէական խնդրոյն միևնոյն է և չփոխուեցաւ արտաքին պաշտօնէին փոխուելովը, սակայն տարակոյս չկայ թէ անոր լուծումը ուշացնել, կուզէ, յուսալով թէ պիտի յաջողի զիջումներ ձեռք բերել սուրբ Գահին կառավարութենէն, հաշտեցնելովզնա նախ՝ ազատութեան հետ և ապա Իտալիոյ հետ։

Գաղղիոյ կառավարութեան և Նաբոլէոն կայսեր նպատակը անշուշտ բարի է. բայց ըստ մեր կարծեաց և ըստ կարծեաց բազում կենցաղագէտ անձանց զուր ջան և անօգուտ վաստակ է. քանզի անհնար է որ Հռոմի գահը ազատութեան հետ հաշտուի, և սրբազան քահանայապետը ժողովրդոց իրաւունքը ընդունի 'ի մասին ընտրութեան իրենց վեհապետին։ Նաբոլէոն կայսրը՝ որուն տիրապետութեան իրաւունքը այս սկզբան վերայ հիմնեալէ, անշուշտ կը փափաքի որ այս սկզբունքը ընդունուի 'ի սրբազան Պապէն. սակայն ընդունայն ակնկալութիւն և երևակայական պատրանք մըն է. հետևաբար տարակոյս չկայ թէ մօսիւ Տրուէն տը Լ'ուի պաշտօնէին ըստ այսմ մասին ընելու աշխատութիւնը ապարդիւն պիտի մնայ Հռոմի գահին համար՝ Ն'էքսիմուս (non possumus) յաւիտենական վճռոյն առջև։

Լ'ոնտոնի Դէյլի Նիւզ օրագիրը խրատ կուտայ իտալացւոց որ սրտերնին չնեղացնեն և չբարկանան Գաղղիոյ արտաքին գործոց պաշտօնը մօսիւ Տրուէն տը Լ'ուիին յանձնուելուն համար և գաղղիացի զօրաց Հռոմէն չմեկնելնուն համար։

"Իտալացիները, կըսէ յիշեալ օրագիրը, շատ աղէկ կընեն եթէ համբերութեամբ և խոհեմ կերպիւ ընդունին Նաբոլէոն կայսեր ըրած փոփոխութիւնը։ Եթէ գաղղիացիները միտքերնին դրած են Հռոմի մէջ մնալու, թող մնան անդ։ Ի՞նչ ազնիւ իտալացիները չեն կրնար զանոնք հանելու անկէց. և եթէ կրնալու ըլլային, այս բանով պիտի վշտացընէին զԳաղղիան և անոր բարեկամութիւնը մշտընջենաւորապէս կորսնցնելով. Վ. ենետիկը ձեռք բերելու յոյսը բոլորովին պիտի կորսուի. և յայնժամ Աւստրիան նոյն կղզւոյն տէր պիտի ըլլայ միշտ և կատարեալ ապահովութեամբ։ Գաղղիոյ զօրաբանակը հարկաւոր եղաւ Իտալիոյ. որ դարձեալ հարկաւորութիւն պիտի ունենայ անորմէ. ուստի պէտք չէ որ այսպիսի դաշնակից մի թշնամի ըլլայ։ Ինչ որ կրնայ ընել Իտալիան. ինչ որ Անգղիան կրնայ ընել յորդորելու համար զՆաբոլէոն որ իւր զօրքը հանէ Հռոմէն, 'ի գործ դրուեցաւ. բայց առայժմ առանց յաջող վախճանի մը։ Սակայն կը յուսացուի թէ քանի մը ամիսէ ետև նոր փոփոխութիւն մի պիտի ըլլայ իրաց այս վիճակին մէջ։

"Տարակոյս չկայ թէ Անգղիան իւր ամէն խաղաղասիրական ջանքը 'ի գործ պիտի դնէ 'ի նպաստ Իտալիոյ խնդրոյն. բայց մինչև որ կայսեր այս նոր հաճոյքը անցնի, Դուբրինոյի կառավարութիւնը շատ աղէկ պիտի ընէ անհարբեր աչօք նկատել մօսիւ Տրուէն տը Լ'ուիին Գաղղիոյ արտաքին գործոց պաշտօնեայ ըլլալը. քանզի եթէ բարկութեամբ ընդունելու ըլլայ այս փոփոխութիւնը. Գաղղիոյ կղերական կուսակցութեանը նոր զօրութիւն մի պիտի տայ և կարելի է որ գաղղիացիք իրրև ապերախտութիւն նկատեն Իտալիոյ այս ընթացքը"։

Յունաստանի յեղափոխութիւնը եղած լմընցած գործ մըն է այժմ. սակայն մեծ տէրութիւնները տակաւին պաշտօնական կերպիւ չծանուցին իրենց հաւանութիւնը։ Կը հաստատեն թէ Յունաստանի պաշտպան տէրութիւնները 'ի ժողով պիտի գումարուին այս ծանր գործոյն համար, և յետ այնորիկ իրենց որոշումը 'ի պաշտօնէ պիտի իմացնեն Աթէնքի առժամանակեայ կառավարութեանը։

Թէպէտև անդորրութիւնը կը շարունակուի Ա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԵՐԱՊԱՏԻՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅՐ ԵՒ ՄԵԾԱՐՈՅ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՔ(1)

Սիրազոտմար կամառոյ տուրբ հարցդ և պատկառելի հանդիսականաց, և սիրասուն մանկանց առ ի՞նչ արդեօք այսօր գումարումն 'ի մի շուն և 'ի մի սիրտ 'ի չքնաղ տաճարս, ո՛ր ազգումն զրդեաց զձեզ գալ ժողովիլ մ՚ի բան ընդ յարկաւս. որ ոչ ձեր՝ այլ ձերոյդ զաւակաց է հանապազօրեայ վայր սովորական. զի՞նչ այդ ցնծութիւն, զոր ծաղկեալ տեսանեմ 'ի շնորհալի դէմս վսեմախոհ ակմրիդ։ և ո՞յր աղագաւ արդեօք նորատի պատանեկաց սրտահնչիւն նուագ բերկրանաց . . . . բա՛րէ, ահա արփին ոսկեծղի յարաւանաց Ովսմպեայ զոյգ ընդ ոսկեդոյն ճառագայթն գոգ 'ի սիրտս մեր թափանցեալ աւետէ մեզ որ բերկրութեան համօրէն աղբիւր. յորում ամենայն սիրտ ազգասէր զցնծութիւն զրեցեալ զուարթանան ընդ շնորհ սրբոյ աւուրս մեծահանդէս տօնախմբութեան ցանկալի անուան տարեդարձի երանաշնորհ թարգմանչացն մերոց սրբոցն Սահակայ և Մեսրոպայ։ Ո՛վ որ բարենչան, որ դիմ անբաւականութիւն անձին 'ի մուրացնս արկեալ համարձակութիւն տայ իջանել յասպարէզ և արտասերիլ բանս յայտարարս ոչ եթէ սրբոյն մեծութեանց, յոր անկարող եմ, այլ մերս և բաւականութեան։

Իսկ դուք, ո՛ երկնաբաղաքացի Հարք, որ լսեալ 'ի բարձանց երկնից զմեծամեծ հոյլսակս չրմանց որդւոց ձեր 'ի ձերդ ներբող. դուք կացէ՛ք ինձ տաքնթեր. և թեկարեցէ՛ք բանս պատշաճաւորս 'ի չրմունս իմ, զի մի՛ անարժանութեամբ բանիս, նկնաձև երևեցուցից ըզդերասանման բարձրութիւն առաքինութեանց ձեր. և զբրոնաջան վաստակս ձերոյ զշնաշխարհիկ արդիւնս որ առ ազգ ձեր։

Դո՛ւք ո՛ Աստուածարեալ հոյրապետք. զո՛ւք 'ի սուրբ սէր հայրենեաց առ ոտն կոխեալ զփառս և զպերճանս մահկանացուս, անմահականին վարեցայք զկնի, մուացեալ զհանգիստս և զդիւր մարմնոյ. ոչ ինչ կարացին սիրել ձեզ վհատութիւնք և յուսահատութիւնք. կամ խոչընդոտն կալ՝ արկանելոյ զանձինս ձեր յասպարէզ աշխատութեանց. և այնպիսի աշխատութեանց՝ որով 'ի սիրս Հայկեանս զրոհի յոսկեղէն տաճս քանդակեալ մշնացին մինչև յարդ անուանք ձեր յանկալիք։

Ո՛հ, ներեսցէ՛ ինձ ակումբս պատուական, 'ի քնին մաչիլ դարուցն առաջնոց՝ յորս դարանակալն ամենոց Բարձրելոյն խնամատութիւն էջ հանդեաւ զառաջինն 'ի բրբմաւէտ վայրս Հայաստանեայց 'ի ձեռն անզուգական մերոց հարց Սահակայ և Մեսրոպայ։ Քանզի Հայաստան խանձարուրն մարդկային սեռի մերս հայրենիք ընդ ստուերածիւք խաւարի ազգութեան խարխափեալ կայր մնայր վրէպ 'ի սեպհական տաճէ Աստուածատուր բարբառոյն իւրոյ. մանկունք նորա զտրկ Հայախօս տաճէ, ոմն յԱտրին կրթէր, այլք զհելլենականն 'ի կիր արկանէին և կէսք 'ի Պարսկին հետևէին։ Ողո՛րմ տեսիլ. այլ ոչ այնչափ ծանրանալոց էր ձեռն Տեառն 'ի վերայ աշխարհս Հայոց։

Գութ հարաւ Աւարչին ընդ այն տխուր տեսիլ, և ինքնին Աւանիմատն 'ի լոյս կոչէր զմշակն տառից իւրախօս բարբառոյն 'ի Հայոց կեղջէ Տարոնոյ զտուրն Մեսրոպ որ լի առն Վարդանոյ բարեպաշտի։ Որոյ կանխեալ քան զհասակն՝ տայր զանձն անխոնջ յուսումն խնամատից. գրավանդակ սիրոն նուիրեալ էր նա յօդուտ ազգին. 'ի նմա գոգոյս իրրև յանչէջ վառարանի բոցս վառեալ բորբոքէր սրբազան հուրն ազգասիրութեան։ և զհայրենեաց միայն խորհէր նա փարատել զթանձրամած դիչէր տգիտութեան, որ 'ի սկզբանէ անտի գրաւեալ ունէր զազգն աշխարհն ընդ ճիրանաւն մարդախանձ։ Այսու ևս ոչ շատացեալ Եռանելին երկնէր 'ի մտի զայլ ինն վեհ խորհուրդ, մեծի և դիւցազնական ինն գործոց լինել ձեռնամուխ. գործ որ դերագոյն փայլեաց յաչս խարհի. գործ՝ ընդ որ 'ի հիացումն կացին տիեզերք բոլոնդակ։ Քանզի տեսեալ զազգ իւր վրէպ 'ի քմազարդ ճաշակաց ուսման առ չգոյէ ազգայնն տառից, գորովեցաւ սիրտ նորա. և արկ այնուհետև զանձն 'ի տաժանելի աշխատութիւնս 'ի բաց արարեալ ամենեին զհանգիստ և զամենայն ինչ աշխարհի։

Ո՛վ չնաշխարհիկ ոգի, ո՛վ վեհ սիրտ, որ 'ի սէր հայրենի վառեալ ոչ ինչ վհատէր ամենեին 'ի դժուարութեանցն ընդ առաջ ելելոց. զմասն մի ցանկալի կենացն ընդ օտար աստեղօք անցուցեալ տքնէր օձան լինել ազգին։ Առաջի նորա հարթեալն առասարք, զնալի ոտից իւրոց յարդարէր զբարկասատ խոխոջանս գետոց. ընդ սարիսպս և ընդ բերդս դժուարամատ[illegible] այս թափանցա-

---

(1) Ըստ խնդրոյ բարեկամաց ոմանց կը թարգմանենք այս ճառը. զոր շարադրած է պարոն Մինաս Մարտիրոսեան ռուսումնական պատանին, աշակերտ առաջին դասուն ճարտասանութեան Մեսրոպեան ռուսումնարանին քաղաքիս, եւ որ կարդացուեցաւ յիշեալ ռուսումնարանին մէջ 'ի հանդիսի տօնախմբութեան սրբոց թարգմանչաց մերոց 'ի 28 Յունիսի անցելոյ։

թէնքի մէջ, սակայն Յունաստանի նահանգները, դժբաղդութեամբ, անկարգութեանց ոմանց ենթակայ են, որոնք այսպիսի ծանր պարագայի մը մէջ անկարելի է որ չպատահին։ Ա. ժամանակեայ կառավարութիւնը տակաւին հրամանագիր մը չհրատարակեց վասն գումարման ազգային ժողովոյն, որ Յունաստանի նոր թագաւոր մի պիտի ընտրէ։ Այս գործը՝ ինչպէս ամենուն յայտնի է, դիւրին գործ մը չէ, վասնզի Հելլենացւոց ընտրելու թագաւորը կրնայ հաճելի չըլլալ Եւրոպայի մեծ տէրութեանցը, որոց պահպանողական քաղաքականութիւնը շատ չհամաձայնիր Յունաստանի չափաղանց ազատասիրական քաղաքականութեանը։

Հելլենացւոց թագաւոր ընտրուելու համար հետևեալ թագաւորաքն իշխանաց վրայօք խօսք կըլլայ. նախ՝ Անգղիոյ Վիքթորիա թագուհւոյն երկրորդ որդին Ալֆրէտ իշխանը. երկրորդ՝ Գաղղիացւոց կայսեր հօրեղբօրորդի Նաբոլէոն իշխանը. երրորդ՝ Պէլճիգայի թագաւորին որդին Ֆլանտրի դուքսը. չորրորդ՝ Վիքթոր-Էմմանուէլ թագաւորին երկրորդ որդին, հինգերորդ Լայխթենպէրկի դուքսը, որ Լուսաց այժմեան կայսեր մեծ քրոջը Մարիամ Մեծ-Դքսուհւոյն որդին է. վեցերորդ՝ Իսպանիոյ յոյն իշխանը՝ որ Փարիզ կըբնակի այժմ և որուն համար կըսուի թէ շատ հարստութիւն ունի ուստ Էնայի Յոյն մեծահարուստ սեղանաւորին դստեր հետ նշանուած է։

Այս իշխանաց մէջ ամենէն հաւանականը, որ ընդունելի ըլլայ Եւրոպայի մեծ տէրութեանց և միանգամայն Յունաստանի, ըստ մեր կարծեաց, Պէլճիգայի թագաւորին որդին է։ Յունաստանի ազգային ժողովը իւր նոր թագաւորը ընտրելէ ետև, նոյն ընտրութիւնը Եւրոպայի երեք մեծ տէրութեանց, այսինքն Անգղիոյ, Լուսիոյ և Գաղղիոյ պիտի ներկայացնէ, որպէսզի անոնց պաշտօնական հաճութեամբը վաւերանայ։

Իտալիան հանդարտութեան մէջ կըգտնուի առ այժմ։ Թէպէտև զրուցուեցաւ թէ մօսիւ Լիադայցին նախագահութեամբ հաստատուած պաշտօնէից ժողովը պիտի հրաժարուի. սակայն այս լուրը անհիմն է։ Գուրինոյի Տիսքուսիոնէ անուն լրագիրը կըսէ թէ պաշտօնէից ժողովը օրինաւոր պատճառ մի չունի հրաժարելու. քանզի եթէ մօսիւ Թուվընէլին հրաժարուելուն համար՝ ինքն ալ հրաժարուելու ըլլար, այս բանը տկարութեան ապացոյց մի պիտի ըլլար և միանգամայն անպատշաճութիւն մի թագաւորական գահին և բարձրագոյն իշխանութեան համար։

Կարիպալտիին մահուան լուրը թէպէտև տարածուեցաւ. սակայն տակաւին կենդանի է։ Այսու ամենայնիւ յիշեալ զօրապետին վէրքը երթալով խիստ վտանգաւոր կերպարանք մի կըստանայ. հետևաբար առողջանալուն յոյսը՝ բժշկաց զրուցածին նայելով, շատ երկբայելի է։

Բրուսիոյ մէջ մեծ շարժում մը կըտեսնուի 'ի պատճառս Կիյլօմ թագաւորին ներքին քաղաքական ընթացքին։ Այրին Վիլհելմինայի մեռնիլը ազգային սահմանադրութեան մէջ պակասութիւն մի կըտեսնէ զոր կարգադրելու համար՝ պէտք է որ ինքը միջամուխ ըլլայ, կըսէ, Աստուծմէ իրեն շնորհուած իրաւամբը։

Ազատասէր ժողովուրդը չուզեր ճանաչել այս իրաւունքը. իսկ ազնուականները և հարուստները համախմբեր են թագաւորին հետ. որուն բազմաթիւ ստորագրութեամբ աղերսագրութիւններ կըմատուցուին 'ի կողմանէ ազնուականաց, իրենց հաճութիւնը յայտնելու համար կառավարութեան այժմեան քաղաքական ընթացքին։

Ժողովրդեան և թագաւորին մէջ եղած այս երկպառակութիւնը անտարակոյս կրնայ ծանր հետևութիւններ ունենալ եթէ շատ ժամանակ շարունակուելու ըլլայ։ Վերստին խօսք մի կըտարածուի թէ Բրուսիոյ Կիյլօմ թագաւորին և Գաղղիացւոց կայսեր մէջ մօտերս տեսութիւն մի պիտի ըլլայ։

Ամերիկայի մէջ պատերազմին վիճակը գրեթէ մի և նոյնն է. այսինքն երկու հակառակորդ կողմն ալ գրեթէ հաւասար զօրութեամբ իրարու դէմ կըդնեն միշտ։ Այս կերպիւ պատերազմը կրնայ տակաւին շատ տարիներ դիմանալ, եթէ Եւրոպիոյ մեծ տէրութիւնները միջամուխ չըլլան։

Անգղիոյ մէջ, գլխաւոր քաղաքագէտ անձինք ոմանք կըկարծեն թէ ժամանակը հասած է, որպէսզի Անգղիան, Գաղղիան և Լուսիան, յանուն մարդասիրութեան, միջամուխ ըլլան այս համազգային արիւնահեղ կռուոյն, և աշխատին հաշտութիւն ընելու։ Սակայն այս գործը շատ դժուարին ըլլալով, տակաւին Եւրոպիոյ գլխաւոր տէրութիւնները որոշում մը ըրած չեն միջերնին 'ի մասին այս բարեկամական միջամտութեան։

ԱՕԳԱՅԻՆ

Գահիրէէն կըգրեն Հոկտեմբերի 14 ամսաթուով։

"Եղիպտոսի բարեխնամ Առաջնորդ գերապատիւ տէր Գաբրիէլ սրբազան Երքեպիսկոպոսը՝ ընկերութեամբ իւր փոխանորդին արժանապատիւ տէր Մանուէլ ծայրագոյն վարդապետին, այսօրերս այցելութեան գնաց բարձրապատիւ Սայիտ փաշային՝ անոր ողջամբ վերադարձը շնորհաւորելու համար։

"Այրին Բարձրութիւնը՝ որ Բանթարալը (barrage) ըսուած տեղը կըգտնուի այժմ, մեծ պատուովն իւր սովորական մարդասիրութեամբը ընդունեցաւ զյիշեալ գերապատիւ հոգևոր հովիւը և յատկապէս պատուական Ճաշ պատրաստել տուաւ անոր համար։ Բարձրապատիւ Սայիտ փաշան բարեհաճելով իւր վեհանձնական սիրալիր զգացմանցը նոր ապացոյց մը տալ մեր սրբազան Առաջնորդին, հրաման տուաւ որ իւր փոխարքայական կառքով տանեն զինքը մինչև 'ի նաւամատոյցն Կեղոսի։

"Այրին Բարձրութեան այս մարդասիրական ընթացքը մեծ պատիւ կընէ անշուշտ ոչ միայն գերապատիւ Գաբրիէլ սրբազանին, այլև բոլոր Հայոց ազգին. որ պարտք կըհամարի Աստուծոյ միջոցաւ իւր անկեղծ և խորին երախտագիտութեան հաւատիքը ամենախոնարհաբար մատուցանել Եղիպտոսի բարձրապատիւ փոխարքային"։

Ազգատասիրաց Ընկերութեան կողմանէ հետևեալ նամակը յուղարկեցաւ 'ի հրատարակութիւն։

Մեծարգոյ խմբագիր տէր,

Իզմիր, 27 Հոկտեմբեր 1862։

Արժանապատիւ տէր Գէորգ տէրտէր քահանան Ազգատասիրաց ընկերութեանս խորհրդական անդամ լինելու մարդասիրելով՝ խնդրեմ բարեհաճիլ հրատարակել Արարատեան Աշխարհագրի մէջ 'ի ծանօթութիւն ազգատաց էր հայրենակցաց և յարգացեալ բարեբարոյ թեան նոյն արժանապատիւ Հօր, զոր արդէն քանի մը պարագայից մէջ յայտնեց առ ընկերութիւնս։

Նորին արժանապատուութեան անդամակցութիւնը՝ ընկերութիւնս ուրախութեամբ սրտի ընդունելով, յուսամ թէ սոյն նամակս տեղի մը շնորհելու բարեբարութիւնը պիտի ունենար։

Որով մնամ սիրելոյն յարգանօք։

(Ստորագրեալ։) ԱԳԳԱՏԱՍԻՐԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Տխրութեամբ սրտի ծանուցանումենք մեր ազգայնոց, որ ազգիս բարերարաց մինն ևս թողուլով իւր երկրաւոր օթևանը՝ փոխեցաւ յերկնայինը։ Մեր խօսքն այստեղ Կերզոյնական Պետական խորհրդական իշխան (Ռէնէալ) Գրիգոր Յովսէփեան Ռէհբուդեանցի վերայ, որ վախճանեցաւ Տփխիսու մէջ Սեպտեմբերի 18ին։

Արժանայիշատակ իշխանն Գրիգոր Յովսէփեան Ռէհբուդեանց, որ ասենապետ էր քրէական և քաղաքական պալատին Տփխիսու, իւր ազգասիրութիւնքն՝ բազմապատիկ նուիրագործութեամբքն և մարդասիրութեամբն յոյժ հռչակուած էր ոչ միայն Տփխիսու, այլև բոլոր Վրաստանի մէջ։ Վասնորոյ զարմանալի չէ, որ նորա թաղման օրը, որ կատարուեցաւ նոյն ամսոյ 20ին, բոլոր վաճառականաց և արուեստաւորաց կրպակներն փակուեցան։ Թաղման պաշտօնն և պատարագն կատարուեցաւ Մուղնի անուանեալ եկեղեցւոյ, ուր պատարագիչ էր նորընտիր վիճակաւոր բարձր սրբազան Մակար Երքեպիսկոպոսն։ Յետ պատարագին սրբազնակատար վեհափառ Կաթուղիկոսն մեր, որ առաջնակայ էր սուրբ պատարագին, ասաց 'ի ներկայութեան պաշտօնակատարի փոխարքային՝ գլխաւոր կառավարչի Վրաստանու և բոլոր երևելի մարդանց, Լուս և Վրացի աստիճանաւորաց՝ ազգու և ոգեշարժ քարոզ։ Չկնի ննջեցեալն գնացին ոտքով մինչև ցգերեզմանատունն, որ գտանուում է Խօճի վանք ասացեալ տեղւոյն, ոչ միայն մեր հոգևորականաց դասքն, այլև բոլոր ժողովրդականք։ Այն Խօճի վանքն կառուցուած է հանդուցեալ նախնիքներից, ուր և ամփոփուած կան ազգաշէն Ռէհբուդեանց տան պայազատների մարմինքն. վերջապէս ինքն ևս այնտեղ ամփոփեցաւ։

Մենք չենք կարող առ այժմ միառմի յիշատակել այստեղ առ Տէր հանգուցեալ Գրիգոր իշխանի բոլոր ազգասիրական և Աստուածահաճոյ գործքերը. վասնզի նորա ամենայն նուիրագործութիւնքը և մարդասիրութիւնքը նկարագրելու համար՝ հարկաւոր է լցուցանել քանի մի ամբողջ թերթեր. այլ փոխանակ

նէր. մերթ առ Սահակ ընթանայր և մերթ առ Երեմիա դիմէր սրտաբուխս. յորմէ յուսայր առնուլ զլրումն փափաքանաց իւրոց։ Այլ 'ի զուր. երկոցս ձեռն արկ 'ի կատարումն գործոյն, և եթէպս 'ի դերև ել յոյս նորա։ Գիտաց նա՝ թէ զուր են ջանք մարդկային. գիտաց՝ թէ Աստուածասոյ բարբառոյն Աստուածատուր պիտին տառք. վասնորոյ դիմէր 'ի լեառն և բազկատարած կացեալ, առաքէր առ Աստուած զջերմաջերմ մաղթանս ամբիծ սրտին. սրանալին միաքն թափանցեալ ընդ անհուն վայրս անսպարագիծ կամարին. և խնդրէր զարարչագործին իւրոյ յանդիման անմատոյց Գահոյն Աստուածեան. ինքն չէր զոգայս 'ի մարմնի այլ երկնապարիկ հոգւովն ընդ Անհատանելոյն կայր խօսակից։ Յայտնին յանթառամ դիմանցն կոյծակունք հրեղէնք վճիտ լուսոյ։ Ով վայրկեան և սահ վեմ. յորում և զուարթունք երկնից հիացեալ լին ակնկառոյց յառնէին զհրահոս լիրան 'ի դարիրն այն սքանչելի. յորում Մատն Անեղին քանդակէր 'ի սիրածաւալ թերթս սրտի նորին զտառն հրաշագիծս։ Ծանիս հա՛ր Հայաստան աշխարհ, խնդա՛ և պայծառացիր, զի յԱստուածուստ շնորհեցան քեզտարերք քոյոյ կենդանութեան։ Եւ ահա զարթուցեալ երանելոյն որդոյն Մեսրոպայ, և այլ ընդ այլոյ ընդ տեսին լեալ հրաշալի, իմանէր ուրախութեամբ իրրև 'ի Սինեական լեռնէն նորս այս Մովսէս Հոյկազնեան բանակին, բերելով զԱստուածատուր տառսն զրոշմեալս 'ի տախտակ սրտին։ Եւ յայնժամ համբաւոյն առեալ ըզթռիչս իւր սլանայր ընդ աշխարհն Հայաստան աւետել զշնաչխարհիկ գիւտս մեծին Մեսրոպայ։ Ցնծայր աշխարհն համարձակ ընդ այս լուր սիրալի։ Սիգապանծն Այրարատ կոչեաց առնոյր զողջոյս զերկնարերձ զգագաթն իւր ճօճելով 'ի պարս ստեղայ. դաշտք և բլուրք խայտացեալ ծաւալին յոգս զանուշարոյր կնդրուկս իւրեանց. ծառք ուռճազարդք զեղեցիկ լին ժպտալ ծաղկեցուցեալ 'ի դէմս իւրեանց, ողջունէին լին զվիմեանս աւետելով նոր զարուն ոսկեղէն զարու խնամութեան. Եփրատ և Տիգրիս 'ի զեղեցիկ կարկաչին վճիտ մկանանցն, զոգոյս զուրախութեան հարկանէին գգնար։ Այսպէս ահա անչունչ քարինք անգամ Հայաստանի զոգացեալք զշնորհսն մեծութիւն կայտառին խնդութեամբ։

Հա՛ սպա ակուամբդ սիրազումար, և մանկունք տառիւնէք, ցնծացեն այսօր և սիրոյ մեր ուրախակից լեալ ազատան Մասեաց. Որիեան նուազք 'ի վին ոսկեալք թրթռակեալ՝ հնչեսցեն յանէ 'ի ձայն քաղցրալուր զանմահ անուն անզոյգ քարերարացն մերոյ։ Շունչ զոհութեանց 'ի խորոյ սրտից ելեալ ընդ այեր, ծաւալեսցին յանհուն հորիզոն կապուտակ խորանին։ Իսկ զուք ո՛ Աստուածարեալ հարք Հայաստանեայց աշխարհի, զուք ինքնին հսկեցէ՛ք 'ի վերայ երկրին ձերոյդ զրտնաթոր կայլակամբք ոռոգելոյ. կարկառեցէ՛ք 'ի բարձանց երկնից և զաջ ձեր օրհնաբաշխ, հեղէ՛ք զորհնութիւն ձեր առատապէս 'ի ժողովս այս զուարեալ յանուն և՛ի յիշատակ ձեր սուրբ անուան, զօրացուցէ՛ք և զբարեջան Ուսուցիչն մեր 'ի դժուարագի տապարէին, և զոտս ուսումնատենչ մանկտւոյն անսասան պահեցէ՛ք 'ի պողոտայ լուսաւոր և անթառամն խնամատութեան։

ՄԻՆԱՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Աշակերտ Ա. դասու ճարտասանութեան։

ԱՐՈՒՍՅԱԿ ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ

Հրատարակչատան տարեկան գինը՝ 10 ռուբլի։ Ամսական գինը՝ 1 ռուբլի։ Ամսագրի գինը՝ 5 ռուբլի։ Ամսագրի գինը՝ 5 ռուբլի։

ԱՐՈՒՍՅԱԿ ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ

Ամսագրի գինը՝ 5 ռուբլի։

Ամսագրի գինը՝ 5 ռուբլի։

Ամսագրի գինը՝ 5 ռուբլի։

ՓՈԽՈՒՄՆ ՅԱՍՏԵՆԱՅ ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՊՕՂՈՍ ԱՂԱՅԻ ՕՏԵԱՆ

Հայոց ազգը իւր ճշմարիտ բարերարներէն մէկը կորսընցուց ցաւալի մահուամբ Օտեան Պօղոս աղային, որ Հոկտեմբերի 24ին առ Աստուած փոխեցաւ յիւսկիւտար Կոստանդնուպօլսոյ, 'ի հասակի 70 ամաց։ Մարդասէր և ազգասէր, հեղ և խոնարհ, բարեպաշտ, ուսումնասէր, հնոյր որբոց և տնանկաց, անկեղծ և հաւատարիմ բարեկամ և սիրելի ամենեցուն. ահա այսպիսի առաքինազարդ հաղուագիւտ անձ մըն էր, զոր անագորոյն մահը յափշտակեց իւր ազնիւ և սիրասուն ընտանեաց ծոյէն. և որուն կորուստը անվախճար սուգ մըն է ոչ միայն իւր գերդաստանին և իւր ազգականաց, այլև բոլոր ազգիս։

Հանգուցեալը իւր բարի անուան արժանի բարեկիրթ ասակ զաւակներ թողուց. որոց մէջ երևելի կը հանդիսանայ մեծաշուք Գրիգոր էֆէնտին. որ Բ. Դուռը օտար լեզուաց թղթակցութեան գրասենեկին տեսուչն է։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Օգոստափառ Սուլթանին հրամանացը համեմատ, խորհրդաւոր միտալ մի պիտի շինուի 'ի յիշատակ հաշտութեան Գառատաղի։

Այս միտալը պիտի տրուի այն ամեն զօրաղնդաց, որոնք մասնակից եղան յիշեալ երկրին պատերազմին և իրենց քաջասիրտ և արիական ընթացքովը օսմանեան զօրաբանակին պատիւը աւելցուցին։

—Մայրաքաղաքիս Յունաստանի դեսպանը պաշտօնական կերպիւ իմացուց Բարձրագոյն Դրան դիմումը որ տեղի ունեցաւ յիշեալ տէրութեանը մէջ։ Արտաքին գործոց պաշտօնեայ բարձրաստիճան Ալի փաշան պատասխանեց, թէ օսմանեան կառավարութիւնը իւր որոշումը պիտի չյայտնէ այս ծանր խնդրոյն վրայօք, մինչև որ տեսնէ թէ ի՞նչ ընթացք պիտի բռնեն Եւրոպիոյ մեծ տէրութիւնները 'ի մասին յիշեալ փոփոխութեանը։

Այսու ամենայնիւ, Բարձրագոյն Դուռը թոյլ տուաւ Կոստանդնուպոլսոյ դեսպանաց, որ իրենց ուզածին պէս, բայց բարեկարգութեամբ և հանդարտութեամբ, տօնախմբեն դիւրափոխութիւնը որ պատահեցաւ Յունաստանի մէջ։

Այս թոյլտուութենէն օգուտ քաղելով, ամսոյս 12ին կիրակի օրը, Կոստանդնուպոլսոյ դեսպանները գրեթէ 6000 հոգի, 8 շղթենաւերով Հինքեաը Իսկէլէսի ըսուած դաշտը դացին և փառաւոր կերպիւ ու մեծ եռանդեամբ տօնախմբեցին Յունաստանի յեղափոխութիւնը, ուտելով, խմելով և կեցցէ՛ ազգը, ու կեցցէ՛ օգոստափառ Սուլթանը աղաղակելով։ Քանզի օսմանեան կառավարութեան մարդասիրական ընթացքը, այս պարագայիս մէջ, մեծ գովութեան և երախտագիտութեան արժանի է։

—Բերայի Հայոց նորաշէն թատրոնին մէջ բարոյական պատուական կատակերգութիւններ կը ներկայացնեն բաւական վարպետութեամբ, որ պատիւ կը բերէ մեր հայ դերասանաց և դերասանուհեաց։

"Որ բան մը պիտի չմայնենք մեր ընթերցողաց, կըսէ Կ. Պոլսոյ Ռ--ըրէ "Օրէն օրագիրը, եթէ ծանուցանենք անոնց թէ Հայոց ազգը շարունակ կը յառաջանայ քաղաքակրթութեան շաւղին մէջ հաստատուն և արագընթաց քայլով մի։ Անոնց թատրոնին նորոգութիւնը, թատերական ներկայացումներուն պայծառութիւնը, կարգադիր վերակացուաց ժողովոյն բարենախանձ ջանքը, դերասանաց գովելի ճգունքը և հանդիսատես հասարակութեան խուռն բազմութիւնը նոր ապացոյցներ են իրենց յառաջադիմութեանը"։

—Օգոստափառ Սուլթանը հաճեցաւ Մէճիտիէ կարգին չորրորդ աստիճանի շքանշանը շնորհելու մօսիւ Ռիշար Լիտուարասին, որ անուղղակի հարկայ ժողովոյն անդամ է։

—Նոյն կարգի և նոյն աստիճանի շքանշանը շնորհուեցաւ նաև Իզմիրի Աւստրիոյ հիւպատոսարանին առաջին թարգման մօսիւ Օքուլիին։

—Մայրաքաղաքիս Ընդհանուր դեսպան սըր Հէնրի Պուլուվէր, որ վ. Հենրա և Թրեստ և անկէց Գորֆու դացած էր, ամսոյս 18ին անդգիական շղթենաւով մի Գորֆուէն Աղէքսանդրիա դացեր է։ Նորին վ. սեմութեան երբ Կ. Պոլիս դառնալը յայտնի չէ։

—Մայրաքաղաքիս հռոմէական Հայ դէսպաւոր և հարուստ սեղանաւորներէն Մսրլեան մեծաշուք Պետրոս ամիրան երէկ առ Աստուած փոխեցաւ զկնի ցաւալի հիւանդութեան մի։

ՔԱՆԱՔԱՆ ԼԱՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 5 Նոյեմբերի։

Նահանգիս կառավարիչ վսեմափայլ Մէհէմմէտ—Բէշիր փաշան, ամիսի մը չափ իւր իրաւասութեան ներքև գտնուած կղզիները պտըտելով և հարկաւոր եղած բարեկարգութիւնները հաստատելէ ետև անցեալ շաբաթ երեկոյին վերադարձաւ 'ի քաղաքս։

—Իզմիրի ոստիկանութեան (բոլիսյա) վերատեսուչ մեծաշուք Լէմին—Պէյը Քարբմիպաշութեան ատիճանը ընկալաւ օգոստափառ Սուլթանէն։ Այս բարձր պատիւը արժանաւոր վարձատրութիւն մըն է յիշեալ բանիւրուն և գործունեայ պաշտօնակալին համար. ուստի անոր բաղմաթիւ բարեկամները և ծանօթները և բոլոր հասարակութիւնը մեծապէս ուրախացան կայսերական այս շնորհը իմանալով։

Մեծաշուք Լէմին—Պէյին աչալուրջ հսկողութեամբը և բարեկարգ տնօրէնութեամբը, գոհութիւն Աստուծոյ՝ անդորրութիւնը և ապահովութիւնը կը շարունակուի։

—Բաղաքիս Հելլենական հիւպատոսարանին ատենադպիր (քանցելիա) քիր Արմենգէլն իւր պաշտօնէն դրկուեցաւ, և անոր յաջորդեց քիր Մաթիուսաքիսը, որ Եանեանի մէջ միևնոյն պաշտօնը կը վարէր։

—Մորթամի կոչուած քաղաքիս արժանապատիւ տէր Յոհաննէս քահանայն, որ ժամանակ մը 'ի վեր հիւանդ էր, անցեալ շաբթու առ Աստուած փոխեցաւ 'ի հասակի զրեթէ 70 ամաց, 25 տարի քահանայական տուրը պաշտօնը վարելէ ետև։

Հանգուցեալը ողբաց քահանայ մըն էր. հեռուբար առանց ապրուստի և խղճութեան մէջ թողուց իւր գերդաստանը. որ բաւական անդամներէ բաղկացեալ է։ Բայց յուսամք թէ ազգային վարչութիւնը, կարելի և դաժին չափ, հոգ պիտի տանի հանգուցեալին ընտանեաց դժբաղդ կացութեանը վերայ։

—Տէրութեան մաքսից եկամուտը օրըստօրէ կաւելնայ վսեմափայլ Բանի փաշային իմաստուն վերատեսչութեամբը։ Կը հաստատուն թէ անցեալ ամուան եկամուտը 27 միլիոն ղուռուշի հասաւ, ազատ յամեն ծախուց։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՔԱՐԵՐՈՒ ԶԷՄՓԱՐԷ ՏԱՇԸ ԿՈՉՈՒԱԾ

Լոնտոնի Հանրային Ընկերութիւնը (Limited) ընկերութիւնը կը ծանուցանէ առաջակայիւս, թէ պատրաստ է ծախու առնելու առաջարկութիւններ ընդունիլ մինչև ներկայ տարուոյս Դեկտեմբերի 31, իւր ունեցած Զէմփարէ տաշը կոչուած հանրային քարերուն համար, թէ՛ բոլորը մէկտեղ և թէ անոնց մէկ մասին համար. բայց 1000 թօնոյէն պակաս պիտի չըլլայ։

Այս քարերը 'ի պահեստի կը գտնուին Լոնտոն, Լիվրբուլ, Իզմիր և Քուշտասը։

Յիշեալ հանքային քարերը բոլորը մէկ տեղ ծախու առնողին 3 տարի պայմանաժամ (վատէ) պիտի տրուի, որ նոյն միջոցին անոնց արժէքը հետզհետէ վճարէ։

Ընկերութեան դրասենը Լոնտոն թիւ 2 թաղն է Նիւ Պրոտ Սթրիթ կոչուած (New Broad Street)։

Ժ. Պ. ԲԱԹՍՈՆ
դրծակալ 'ի Զմիւռնիա։

3

Ցայտնի է որ կայսերական հրամանագրի մը համեմատ՝ վսեմափայլ ընդհանուր հառավարիչը Իզմիրի՝ յանձնաժողով մի հաստատեց կատարելապէս կարգադրելու համար ամեն գործերը որ կը վերաբերին Իզմիրի Բունդա կոչուած քաղը եղած զոգեշարժ ջաղացքին։ Ուստի այս յանձնաժողովը կը հրաւիրէ ամեն բաժնատոմսակ (աքսիօն) կամ բաժնատոմսակի խոստումագիր ունեցողները, ինչպէս նաեւ ամեն պարտատէրները նոյն ջաղացքին, իրեն առջեւ ներկայանալ անձամբ կամ փոխանորդի մը միջոցաւ, ստուգել տալու համար իրենց ձեռքը եղած տոմսակներ ը եւ իրենց իրաւունքը 'ի գործ դնել տալու համար։ Եւ այս բանը պէտք է որ ջորս ամսուան պայմանաժամու մէջ ըլլայ, սկսեալ ներկայ ծանուցմանս առաջին հրատարակութենէն այս լրագրոյս մէջ։

Իզմիր, 1 Սեպտեմբերի 1862։

4 Յանձնաժողովոյն նախագահ ՆԷՇԼԷԹ

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԴԵՂ ՄԸ

Սպեղանի Թոմֆայի Հոլլոուէյ։

Կրսեն թէ մարդկային մտաց ամեն արտադրութիւնները ժամանակ մը տևելէ ետև, նոր գիւտեր անոնց տեղը կը բռնեն։ Բայց այս խօսքը այս դեղին չվերաբերիր. վասնզի օրուան մը համար չէ այլ մշտատև է անոր ներգործութիւնը. ըստորոգմ արեան մէջ եղած հիւանդութեանց արմատները կը ջնջէ և բժշկութեան արհեստն ալ անկէց աւելի բան մը չկրնար ձեռք բերել։ Այս սպեղանին մասին և մարմնոյն մանրաթելերուն մէջէն անցնելով, ինչպէս որ չոքոը ծակելից բանէ մը կանցնի, կերթայ կը դտնէ խոյլ պարանոցի, օձիկ, ուռոյցք և քաղցկեղ ըսուած ախտերուն արմատը, նմանապէս գեշ վիրաց և պալարներու մնացորդաց որ արեան շրջաբերութիւնը կաւրեն, և անոնց ապականութիւնը անհետ կընեն։

Յաւ սրունից։

Հոլլոուէյի սպեղանին ամեն դէպքերու մէջ կը բժշկէ սրունից (պալարը) ցաւերը թէև քսան տարուան ըլլայ։ Որչափ կարծր գունաթափ և ուռեցած ըլլայ մարմինը, այս ոստը չկրնար դիմանալ, եթէ յիշեալ սպեղանին օրը երկու անգամ առատապէս դրուի ցաւած տեղը և ալեկ մը չիսի։ Յետոյ սպեղանիին լաթի մը վրայ շատկեկ քսելով ցաւած տեղը ծածկելու է։ Այս կերպիւ եթէ շարունակ հոգ տարուի, վատառողջ հիւթերը դուրս կելլեն. Վերքերը քիչ ժամանակուան մէջ յարմարող անոի կը բժշկուին և սրունից միւս մասերը իրենց բնական երևոյթը դարձեալ կը ստանան։

Հին վերք, խոց և քաղցկեղ։

Խոյլ պարանոցի, և ուրիշ խոցերը, որչափ և հնացեալ ըլլան, շուտով կը բժշկուին Հոլլոուէյի սպեղանին և դեղահատերը գործածելով։ Այս դեղին ներգործութիւնը պալարաց և շարաւալից քակղեղաց վրայ դրեթէ հրաշալի է. քանզի առջի բերանը անոնց վրայէն կը հանէ զթոյնը որ զնոցը կը բանեցընէ միշտ. և հետևաբար կը բժշկէ զանոնք։

Կծկումն ջղաց և կարծրութիւն 'ի յօդաւորութիւնս (օյնտը եէրի)։

Այս ախտերն ևս շուտով կը բժշկուին Հոլլոուէյի սպեղանիով. որ իւր ներգործութեամբը երևելի հանդիսացաւ նաև անդամալուծութեան շատ դէպքերու մէջ։

Տեստոնութիւն։

Այս սպեղանին տեսատեսութեան (մայասը) ամենէն վտանգաւոր դէպքերը կը բժշկէ, եթէ գործածեն զայն՝ ինչպէս որ պատուիրեալ է ծանուցագրոյն մէջ։

Մորթային հիւանդութիւնք։

*Խազու